

1. Възникване, предмет и структура на социологията. Домодерни представи за обществения живот. Социално-исторически и теоретико-логически предпоставки за възникването на социологията. Социологията като наука за обществото и неговите институции. Множественост на социологическите парадигми. Теоретична и приложна социология. Микро-, мезо- и макро-равнище на социологическата теория и методология.

Социологията е наука, която изучава човека в отношенията му с другите хора в конкретна социална среда. В центъра на социалното внимание е отношението на човека към социалната среда и нейното влияние върху неговото развитие. Социологията изучава индивидуалното и груповото поведение като социално по своята природа. Човек „обучава” поведението си под влиянието на други хора и „обучава” с поведението си други хора. В социологическото изследване се търсят отговори и обяснения на поведението на хората и на отношенията между тях в социален контакт в понятията; структура – структура на личността, на групата, на обслужването; функции – като действия или резултати от действията на хората в група, на групите и т.н.

Социологията възниква с нуждата на хората да имат знания за самите себе си и заобикалящия ги свят. Социологическото познание съществува от най-дълбока древност. В древногръцката философия се води остра борба между теченията в търсене на закономерностите в обществото. Борбата е най-вече между материализма и идеализма. Представител на материализма е Аристотел, според когото в основата на развитието на обществото стоят форма, материя, движение, цел. Според Платон движещите сили на обществото са т.нар. безтелесни форми (идеите). През втората половина на XV и началото на XVI век италианският мислител Николо Макиавели изказва дръзката мисъл, че обществото се движи не по волята божия, а по свои собствени закони. Основна движеща сила е материалният интерес на аристокрацията и народните маси. Във втората половина на XVIII век възниква неудовлетворение от общественото познание, защото науките не могат да обяснят новите обществени явления. Основно ядро в социалреформисткото движение са: утописти като Сен Симон, Шарл Фурие, Роберт Оуен, Пиер Ласал. Според тях обществото трябва да бъде коренно променено, но чрез пропаганда, възпитание, морално въздействие и промяна на съзнанието, с цел богатите да споделят богатството с бедните, а управляващите позиции на масите и да настъпи едно хармонично общество-утопия.. Като наука социологията възниква благодарение на творческото дело на френския философ позитивист Огюст Конт.

В социологията се налагат 3 основни парадигми: **Структурно-функционална**. Всяко едно общество да се раздели на съставните му части и да се изследват връзките между тях. Зародиши на тази парадигма се разкриват в някои философски трактати на Платон, но за основоположник се счита Т. Парсънс. В основата на тази парадигма са заложени 3 категории: 1) система-комплекс от елементи, осъществяващи взаимодействия помежду си, което ги превръща в цялостност (цялото има качества, които не са присъщи за отделните му елементи); 2) структура - основно свойство на системата; показва по какъв начин е изградена системата от съставните и части; каква е нейната вътрешна подреденост; в структурата се осъществяват процеси на композиране (окупяване) и декомпозиране (разчленяване); 3) взаимодействието отразява поведението на структурните елементи един спрямо друг и към системата като цяло. Например доколко членовете на дадена група си взаимодействат или си противодействат, какви средства използват за това, какви са последиците.

Марксистка парадигма - изхожда от тезата, че за да съществува и развива едно общество, е необходимо то да има произведени материални блага-стоки и услуги.

Субективно-хуманистична парадигма - Макс Вебер - според него социология е позитивна наука и изучавайки обществото, се основава предимно на социалните факти (теоритични и емпирични). Вебер не признава обективните закономерности като фундамент за функциониране на обществото. Отхвърля и позитивисткия постулат за аналогията между социалните и биологичните системи и закономерности.

Структурата на социологическото познание се възприема и разглежда като единство на равнища на социологическото познание и съдържателни направления, които в своята съвкупност и съдържателност формират виждане, обяснения за човека и обществото в което живее. От гледна точка на изследвания обект се разграничават съдържателни направления в социологическото познание, а именно: обща социология, която разкрива общата социологическа система на обществото, основните социологически концепции и понятия, социологическите връзки, зависимости и взаимодействия; и качествени социологически интереси, които изследват отделни социални феномени в конкретен социален контекст – личността, общностите, организациите, институциите. Две фундаментални допускания имат особено важно значение при прилагането на социологическите методи и провеждането на емпирични социологически изследвания; събитията имат причина и откритията на науката могат да се променят.

Като всяка наука социологията изучава общонаучни методи за получаване на информация относно предмета ѝ на изследване; емпирични, логически, обективни и систематични. Емпиричните методи се основават на жизнения етикет на изследователите. Логическите предполагат умения да се използват мисловните способности за правене на изводи на базата на опит и наблюдения на факти, събития, явления. Обективният метод предполага недопускане на преиначаване на данни за доказване на предварително формулирана гледна точка. Систематичните методи са организирани в методика теоретически, методологически и методически обосновани пътища и процедури за регистриране, систематизиране и обработка на данни и получаване на информация. Практически социолозите използват някои специфични методи: статистически метод; метод на изследване; наблюдение: контент – анализ; изучаване на случая. Историческият метод предполага изучаване на минал опит от човешкото съществуване. Статистическият метод използва по-точни и повече получени данни (факти). С метода на социологията (измерване) се събират данни от много хора за техните виждания, мнения, нагласи. Интервюто и анкетата са специфични инструменти на социологическото изследване. Социолозите обикновено използват комбинация от методи като условие за получаване на пълни и достоверни данни.

Равнища на социологическо познание - социологията има 3 равнища на познание – макро-, мезо- и микро.

- Макро - това е общата социология, тя изучава най-общите закони на развитие и функциониране на обществото.

- Мезо - различни отрасли и регионални социологии. Изучават специфични закони и взаимоотношения на една определена социална сфера с останалите социални сфери (например: икономическа социология, политическа социология, социология на масовите комуникации, социология на образованието, на здравеопазването, девиантно поведение, регионална социология и др.).

- Микро – емпирични социологически изследвания (ЕСИ). На това равнище се изследва всекидневното поведение на хората, т.е. поведението на хората в ежедневието. Изследват се техните мотиви, предпочитания и т.н.